

Zgłoszenia organizacji społeczeństwa obywatelskiego do rocznych raportów ODIHR na temat przestępstw z nienawiści

Informacje

Wstęp

Państwa członkowskie OBWE uznają wartość współpracy z grupami i organizacjami społeczeństwa obywatelskiego (NGO) w zwalczaniu przestępstw z nienawiści.¹ Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka w OBWE (Office for Democratic Institutions and Human Rights, ODIHR) uwzględnia informacje otrzymane od NGO w swoim **Raporcie na temat przestępstw z nienawiści** publikowanym online pod adresem: <https://hatecrime.osce.org>.² Celem serwisu jest udostępnienie informacji, które ODIHR zbiera na temat przestępstw z nienawiści. Statystyki można przeszukiwać według roku, kraju lub konkretnego rodzaju uprzedzenia. Jest to także źródło innych informacji, wiadomości i analiz dotyczących działalności ODIHR w związku ze zwalczaniem przestępstw z nienawiści. Informacje zgłaszane przez NGO stanowią ważny kontekst dla oficjalnych danych rządowych, zwracają też uwagę na niezwykle groźne skutki motywowanych uprzedzeniami incydentów dla zagrożonych społeczności. ODIHR opisuje też akcje i kampanie prowadzone przez NGO w zakresie monitoringu lub też wsparcia poszkodowanych.

Niniejszy dokument zawiera omówienie działalności ODIHR w związku z przestępstwami z nienawiści oraz określa informacje, jakie należy podać w celu publikacji zgłoszenia.

Co to jest przestępstwo z nienawiści?

Państwa członkowskie OBWE określają przestępstwo z nienawiści jako czyn karalny popełniony z pobudek związanych z uprzedzeniami.³ Definicja tego terminu obejmuje dwa kryteria. Pierwsze kryterium stanowi, że dany czyn musi być karalny według przepisów prawa karnego. Drugie kryterium zwraca uwagę na uprzedzenia stojące za popełnieniem czynu.

Uprzedzenia definiujemy ogólnie jako przyjęte negatywne opinie, stereotypowe założenia, nietolerancję lub nienawiść skierowaną do konkretnej grupy dzielącej pewne atrybuty, takie jak rasa, więź etniczna, język, wyznanie, narodowość, orientacja seksualna, płeć, tożsamość płciowa, niepełnosprawność lub inne cechy o charakterze fundamentalnym.

Przestępstwa z nienawiści mogą obejmować groźby karalne, zniszczenie mienia, napaść, morderstwo i inne czyny karalne. Mają one dramatyczne skutki nie tylko dla bezpośrednich ofiar. Celem przestępstw z nienawiści mogą nie tylko być osoby, ale też mienie powiązane z grupą dzielącą dany atrybut, np. obrońcy praw człowieka, domy kultury lub miejsca kultu.

1 Rada Ministerialna OBWE, Decyzja z 2009 r. (9/09) o zwalczaniu przestępstw z nienawiści, Ateny, 1-2 grudnia 2009 r., <http://www.osce.org/cio/40695>.

2 Serwis zastąpił raport roczny „Przestępstwa z nienawiści w regionie OBWE: incydenty i reakcja”, na której udostępniano informacje dotyczące przestępstw z nienawiści zebrane przez ODIHR z publicznych źródeł na mocy Decyzji Rady Ministerialnej OBWE nr 13/06 o zwalczaniu nietolerancji i dyskryminacji oraz o promowaniu wzajemnego szacunku i zrozumienia, Bruksela, 5 grudnia 2006 r.; <http://www.osce.org/mc/23114>.

3 Op. cit., przypis 1.

Jak możemy stwierdzić, że do motywacją przestępstwa były uprzedzenia?

W tym celu do oceny danego incydentu stosuje się *wyznaczniki uprzedzeń*:

- *Data, godzina i miejsce zdarzenia*
Czy przestępstwo popełnione w trakcie lub w pobliżu ważnego wydarzenia, np. festiwalu religijnego, rocznicy historycznej lub parady równości? Czy ofiara przebywała w okolicy miejsca powiązanego z daną grupą (np. dom kultury, meczet, kościół lub inne miejsce kultu)?
- *Spostrzeżenia ofiary/świadków*
Czy ofiara lub świadkowie uważają, że tłem incydentu były uprzedzenia?
- *Komentarze pisemne i ustne, gesty lub graffiti*
Czy podejrzany wygłaszał pisemne lub ustne komentarze lub wykonał gesty dotyczące środowisk, do których należy ofiara? Czy na miejscu przestępstwa pozostawiono rysunki, oznaczenia, symbole lub graffiti? Jeśli celem było mienie, czy miało ono znaczenie religijne lub kulturowe (np. pomnik historyczny lub cmentarz)?
- *Różnice rasowe, etniczne, płciowe i kulturowe*
Czy podejrzany i ofiara różnią się pod względem pochodzenia rasowego/etnicznego, wyznania lub orientacji seksualnej? Czy istnieje historia wrogości między grupą, z której pochodzi ofiara a grupą, z której pochodzi sprawca? Czy ofiara jest członkiem grupy, która jest w znacznej mniejszości w okolicy, w której doszło do przestępstwa? Czy w chwili przestępstwa ofiara prowadziła działania mające na celu dowolnego rodzaju afirmację swej grupy?
- *Zorganizowane grupy nienawiści*
Czy przedmioty pozostawione na miejscu przestępstwa sugerują, że stoi za nim bojówka lub radykalna organizacja nacjonalistyczna? Czy istnieją dowody na to, że taka grupa działa w okolicy (plakaty, graffiti, ulotki)? Należy przy tym pamiętać, że wiele przestępstw z nienawiści popełniają osoby niepowiązane z żadną zorganizowaną grupą i niebędące wcześniej karane.
- *Historia incydentów motywowanych uprzedzeniami*
Czy w tej samej okolicy dochodziło już do podobnych incydentów? Kim były ofiary? Czy ofiara otrzymywała listy lub telefony z pogrózkami, czy była ofiarą ataków słownych z powodu związku lub przynależności do atakowanej grupy?
- W przypadku ataków na mienie, należy ocenić, czy ma ono szczególnie znaczenie dla grupy narażonej na dyskryminację. Może to być znaczenie religijne, symboliczne lub np. kulturowe, jeśli chodzi o szkołę, klub czy sklep.

Czy jeśli stwierdzono inne motywy, dalej można mówić o przestępstwie z nienawiści?

Tak. Są to tzw. incydenty „o motywach mieszanych”. W wielu przypadkach napastnicy kierujący się uprzedzeniami okradali swe ofiary z wartościowych przedmiotów, jak telefony komórkowe czy portfele. Jeśli występuje element uprzedzeń, należy takie incydenty rejestrować i zgłaszać do ODIHR jako przestępstwa z nienawiści.

Jakie informacje należy zgłosić, aby opis incydentu trafił do publikacji?

Poniżej znajduje się krótkie omówienie informacji, które ODIHR uznaje za kluczowe.

– *Data, godzina i miejsce zdarzenia*

– *Źródło informacji*

Najlepszym źródłem są rozmowy z ofiarami i świadkami. Relacje środków przekazu również można uwzględnić, należy przy tym jednak pamiętać o dodatkowej weryfikacji doniesień oraz wiarygodności źródła.

– *Rodzaj przestępstwa*

Jakiego rodzaju przestępstwo popełniono? Do głównych przestępstw opisywanych przez ODIHR należą m.in.:

- **Brutalne ataki na ludzi:** zabójstwo, przemoc fizyczna, napaść na tle seksualnym, uprowadzenie, rabunek, atak bombowy/ podpalenie wyraźnie wymierzone w ludzi;
- **Groźby/nękanie:** groźby, zachowanie polegające na groźeniu, nękanie, zachowanie polegające na nękaniu;
- **Ataki na mienie:** podpalenie, uszkodzenie mienia, włamanie, kradzież, wandalizm, hakowanie.

– *Rodzaje uprzedzeń*

Sprawozdania ODIHR dotyczą różnorodnych form przestępstw z nienawiści:

- **Przestępstwa z nienawiści na tle rasistowskim i ksenofobicznym**
- **Przestępstwa z nienawiści przeciwko Romom i Sinti**
- **Przestępstwa z nienawiści na tle antysemitycznym**
- **Przestępstwa z nienawiści przeciwko muzułmanom**
- **Przestępstwa z nienawiści wobec chrześcijan**
- **Przestępstwa z nienawiści przeciwko wyznawcom innych religii**
- **Przestępstwa z nienawiści ze względu na płeć**
- **Przestępstwa z nienawiści przeciwko osobom z powodu ich orientacji seksualnej lub tożsamości płciowej**
- **Przestępstwa z nienawiści przeciwko osobom z niepełnosprawnościami.**

Przy gromadzeniu informacji należy pamiętać o wszystkich cechach mogących stanowić podstawę dla przestępczego zachowania; możliwe jest wystąpienie kilku form uprzedzenia naraz.

– *Sprawca(-y)*

Informacje na temat podejrzanych sprawców (wiek, pochodzenie etniczne, związek z ofiarami) mogą stanowić ważne wskazówki co do motywów stojących za przestępstwem.

– *Krótki opis zdarzenia z uwzględnieniem wyznaczników uprzedzeń*

Prosimy opisać, dlaczego incydent został uznany za motywowany uprzedzeniami. Wyznaczniki uprzedzeń pozwalają na rozpoznanie przestępstw z nienawiści. Prosimy o opisanie incydentu z zastosowaniem wyznaczników uprzedzeń.

- *Czy incydent został zgłoszony na policję*
- *Reakcja władzy lokalnej*
Punkt ten obejmuje oficjalne oświadczenia funkcjonariuszy publicznych, komunikaty prasowe i/lub spotkania z przedstawicielami zagrożonej społeczności.
- *Skutki dla poszkodowanych i społeczności*
Dokonana przez ofiarę ocena reakcji i zachowania władz oraz organizacji pozarządowych. Wszelkie reakcje społeczności lokalnej (np. ogłoszenie komunikatu prasowego), skutki dla atakowanej grupy (np. lęk o bezpieczeństwo) oraz ewentualne podjęte środki bezpieczeństwa.
- *Płeć osoby poszkodowanej/osób poszkodowanych*

W jaki sposób ODIHR decyduje, które informacje od organizacji społeczeństwa obywatelskiego uwzględnić?

ODIHR dokonuje analizy raportów NGO i publikuje relewantne informacje jako „incydenty”. Dzieje się tak dlatego, że wśród wielkiej liczby zgłaszanych zdarzeń ODIHR nie jest w stanie ocenić, czy wszystkie spełniają kryterium czynu karnego w danym kraju. Incydenty, o których informują NGO, nie zawsze odzwierciedlają urzędowe rejestry przestępstw z nienawiści. Statystyki NGO i oficjalne różnią się z kilku powodów. Niektóre incydenty zgłaszane są tylko do NGO, lecz nie do organów ścigania, lub też instytucje te przyjmują inne definicje monitorowania.

Aby dane zdarzenie trafiło do rocznego raportu, musi dotyczyć czynu karnego, popełnionego z powodu uprzedzeń w danym okresie czasu.

Czy ODIHR zbiera informacje na temat innych przejawów nietolerancji, takich jak mowa nienawiści lub dyskryminacja?

Niektóre przypadki mowy nienawiści lub dyskryminacji mogą stanowić czyny karalne. Głoszenie faszystowskich haseł, podżeganie do nienawiści, rasistowskie przemówienia lub ograniczenie dostępu do usług z powodów wyznaniowych jest ścigane w wielu jurysdykcjach. **ODIHR nie publikuje informacji na temat tego typu incydentów, gdyż państwa członkowskie OBWE nie wypracowały konsensusu na temat ich kryminalizacji.**

Jak NGO mogą zgłaszać informacje do ODIHR?

Informacje o przestępstwach i incydentach z nienawiści **popołnionych w 2024 r.** należy wysłać na adres HateCrimeReport@ODIHR.pl, do **30 kwietnia 2025 r.**, podając w temacie wiadomości następującą treść:

„HCR 2024 [NAZWA GRUPY/ORGANIZACJI SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO]”

ODIHR może też przyjmować informacje z raportów już opublikowanych przez NGO. W takim przypadku prosimy o wysłanie WWW publikacji oraz krótki opis metody gromadzenia danych.

W jaki sposób zgłoszone dane zostaną wykorzystane?

Dane na temat spełniających stosowne kryteria incydentów wraz z danymi podanymi przez państwa członkowskie OBWE oraz międzyrządowe organizacje rządowe zostaną opublikowane na stronie internetowej **Hate Crime Report** (pol. **Raport na temat przestępstw z nienawiści**): <https://hatecrime.osce.org>. Przed publikacją, instytucje i organizacje, które dostarczyły dane, otrzymają wiadomość e-mail z zaproszeniem do przejrzania incydentów, które mają zostać opublikowane. Konsultacje odbędą się we wrześniu i październiku. Dane z poprzedniego roku publikuje się corocznie w Międzynarodowym Dniu Tolerancji (16 listopada).

Obszerna dokumentacja w języku angielskim dostępna jest w systemie ODIHR-u – TANDIS, gdzie można znaleźć publikacje związane z tematyką tolerancji i niedyskryminacji (Tolerance and Non-Discrimination Information System, TANDIS) na stronie <https://tandis.odihr.pl>.